

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Commentarii in primvm, secvndvm, tertivm, et quintum Ethicorum Philippi Melanchthonis

**Melanchthon, Philipp
Aristoteles**

Argentinae, 1535

VD16 A 3417

Abschnitt

urn:nbn:de:bsz:31-106587

TERTIVS

LIBER ETHICORVM.

Quoniam in secundo libro definitionem
 uirtutis tradiderit. Nunc quasdam
 definitionis particulas explicat,
 præcipue uero particulam de elec- Electionis
 tione. Definit enim uirtutem esse habitum electio- definitio.
 uum, hoc est, qui iudicio & sponte elegit, atq; impe-
 rat aliquid fieri. Quum enim iudicium seu cognitio
 & uoluntas sint præcipue ac propriae hominis ui-
 res, necesse est eas ad actionem uirtutis concurrere.
 Vocat igitur electionem, quæ aliquid iudicio uel con-
 sulto, & sponte elegimus & suscipimus. Et quæ e-
 lectio partim à uoluntate profiscatur (est enim uo- Voluntas
 luntas domina electionis) sponte eam fieri necesse domina cle-
 est. Voluntas enim libera potentia est. Quare in re ctionis.
 electe & secus factis oportet legum latores, magistra-
 tus & philosophos de uoluntario & inuoluntario
 quærerere. Hic igitur repudiandæ sunt opiniones, quæ
 libertatem arbitrij in delectu rerum ciuiliu tollunt
 Est autem electionis genus, uoluntarium. Ita metho-
 dus deducit Aristotelem ad disputationem de uolun-
 tario & inuoluntario. Orditur autem à negatiuis

Tria genera actionum.

Involuntaria duplicia.

descriptionibus, deinde ostendit quæ partes requiratur ad uoluntarium & electionem. Ac initio proponit tria esse genera actionum. Inuoluntarium. Mixtum, et uoluntarium. Inuoluntarium est duplex, aut quod fit per ignorantiam, ut si quis inscius ruat in puteum aut quod uolenter fit, ut cum tempestate in nauem abripimur. Quæ enim actiones humanæ requirant has duas partes, cognitionem & imperium uoluntatis. Sequitur inuoluntaria duplicia esse. Quæ uide licet aut cognitio aberrat, aut imperium uoluntatis foris impeditur uel. Nam & quum aberrat cognitio, uoluntas impeditur. Aliud enim obijcit error quam expetit uoluntas. Ut si quis uult pergere existimans uiam tutam esse, quum incidit in insidias, aliud atque expetit accidit. Voluntaria sunt in quibus & cognitio non fallit, & uoluntas imperat actionem nec impeditur. Mixta sunt quæ metu coacti facimus, ut si quis à prædone coactus redimat uitam pecunia, aut coactus à Tyranno abijciat religionem. Hæc Aristoteles pronunciat esse uoluntaria, idque docent & Iureconsulti quum inquit, uoluntatem coactam esse uoluntatem. Aristoteles addit rationem. Actiones, inquit uoluntarie sunt, in quibus est deliberatio quedam. Porro qui metu coacti aliquid agunt, certe deliberant & mouent ipsi sua membra, ut exequantur imperata animi.

Postre

Postremo in h
sibiam dicit, au
facitur illo mo
pessate. Alias di
nar, tamen eti
hec aliquo mo

QV

Vrisconsul
bet excusatio
em quam uol
lucris, & in
rit, ut quum
tare cum spo
uero iuris n
eadem docer
enim quasi
torum.

Ignorantia
capacitate. Vb
tia. Vt si quis
ditum in ea q
delictorum q
Secunda
tia, aut unuer
maxime oport

IN ETHICA ARIST.

Postremo in hoc primo capite admonet uolentia
 bifariam dici, aut quum simpliciter cogitur, nec af-
 sentiur ullo modo uoluntas, quum abripitur tem-
 pestate. Aliàs dicuntur uolentia, quum etsi metu cogi-
 mur, tamen etiam ipsi deliberamus atq; elegimus,
 hæc aliquo modo uoluntaria dicenda sunt.

Q V A N D O E X C V S E T

ignorantia.

Iurisconsulti sic discernunt, ignorantia facti hæ-
 bet excusationem, quum scilicet aliud agit quispi-
 am quàm uolebat, quum quidem & recte agere uo-
 luerit, & iustam diligentiam ad eam rem contule-
 rit, ut quum iacob cum Lia cubaret existimās se cu-
 bare cum sponsa, habet excusationem. Ignorantia
 uero iuris non excusat. Aristoteles propemodum
 eadem docet, sed paulo aliter loquitur. Ostendit
 enim quasi fontes & causas præcepti Iurisconsul-
 torum.

Ignorantia triplex est, Quædam est cõiuncta cū Ignoran-
 cupiditate. Vbi cupiditas delicti causa est nõ ignoran-
 tia triplex. tia. Ut si quis delinquit ebrius, aut delinquit per libi-
 dinem in ea quam non debuit attingere. Hoc genus
 delictorum est uoluntarium, ideoq; puniendum est.

Secunda species ignorantie est. Affectata ignorã-
 tia, aut uniuersalis ignorantia: quum aliquis ea quæ
 maxime oportuit scire negligit. Ibi ignorantia non
 solum

COM MENTARIA

Delictum uoluntarium. Solum non excusat, sed etiam suam poenam meretur. Nam hic proprie uoluntas est, delicti causa non ignorantia. Voluntas enim accersit ignorantiam. Quare delictum est uoluntarium.

Tertia species est, quando adhibita iusta diligentia tamen erratur sine cupiditate in aliqua circumstantia, quae mediocri diligentia adhibita non potest

Delictum inuoluntarium. deprehendi, haec habet excusationem. Nam in hoc genere nec uoluntas nec cupiditas, sed ipsa ignorantia delicti causa est. Quare delictum est inuoluntarium. Aliud enim uolebat agere. Hoc modo tres ignorantiae species discernit Aristoteles ex quibus affectata ignorantia seu uniuersalis ignorantia, est ignorantia iuris. Porro ignorantia in circumstantia plerumque cadit in factum.

In fine huius disputationis postquam supra de inuoluntario copiose dixit, breuiter colligit ex contrario. Quid sit uoluntarium. Sicut enim inuoluntarium est: qui ui rapimur, aut ignorantes agimus praesertim praecipuas circumstantias. Ita uoluntarium est, cuius principium in nobis est, quodque agimus scientes singulas circumstantias praesertim praecipuas. Addit et hanc particulam, quae clarissime diiudicat inuoluntaria, et uoluntaria. Voluntaria sunt, qui facientes delectamur. inde ratiocinatur, quod facta per iram aut cupiditatem non sint inuoluntaria, quia facientes

IN ET

facientes delectamur. Ex quibus
tunc inuoluntarium
capitalem, et
ne ipsos etiam
quia in agendo
C A P

D E iudicio
si quis
cies uoluntaria
etiam notitia
uoluntatem,
et iudicio p
quo subito n
sulto, et re
Aristoteles
nas sententia
ultima enunc
nes humanas
ra facit quod
luntate anti
dam, alij au
centur agere
iudicio. Qu
etiam quum

IN ETHICA ARIST.

ficientes delectantur, & repetit quaedam ex superioribus. Ex quibus ostendit, quæ absurda sequantur, si dicamus inuoluntaria esse ea, quæ fiunt per iram aut cupiditatem, & concludit quæ actiones sint uoluntaria ipsos etiam affectus uoluntarios iudicandos esse, quia in agendo regi possunt.

CAPVT TERTIVM

De ἀπορίαις

DEinde ingreditur nouum locum de proheresi si quam uerterunt electionem. Est autem species uoluntarij, quia Proheresis duo continet. Re-
 Etiam notitiam, id est, deliberationem: & Liberam
 uoluntatem, quæ aut obtemperat aut refragatur re-
 Et iudicio post deliberationem. Ut Vlysses non ali-
 quo subito motu animi interfecit Palamedem, sed cō-
 sultio, & re deliberata. Id scilicet est ἀπορία. Aristoteles autem suo more, Primum tradit negati-
 uas sententias. Quid non sit ἀπορία. Estq; bel-
 lissima enumeratio ualde utilis ad discernendas actio-
 nes humanas & actionum causas. Quatuor gene-
 ra facit quasi causas actionum, alij natura, alij uo-
 luntate tantum, & simulatione, alij per suasionem qua-
 dam, alij autem certo iudicio, & libera uoluntate di-
 cuntur agere. Ut Cato est natura constans, & non
 iudicio. Quare semper retinet similem pertinaciam
 etiam quum non opus est. Negat igitur Aristoteles,

f

COMMENTARIA

ἡγοία ἔστιν esse naturam. Nam ἡγοία ἔστι μο-
 deratur constantiam, ita ut interdum cedat alijs, quā
 id suadet ratio, aut tempus. Voluntatem uocat simu-
 lationem, ubi nulla est causa adiuuans actionem, nisi
 sola uoluntas. Sicut Thraso in Comœdijs est fortis,
 hoc est, uult perhiberi fortis, & simulat fortitudinē.
 Itaq; discernit Aristoteles & ab hoc gradu ἡγοία
 ἔστιν, quia hæc simulatio non sequitur rectum iudi-
 cium. Opinio seu persuasio excusabilius malum est.
 Quum aliquis persuasione aliqua permonetur ad
 agendum. Sicut Brutus corruptus philosophicis ima-
 gibus serio putat se iuste facturū esse, si Cæsarem
 interficiat. Sicut Anabaptistæ corrupti falso doctri-
 næ genere, serio putant se debere facultates, coniu-
 ges, liberos deserere. Discernit Aristoteles ἡγοία
 ἔστιν & ab hoc gradu. Quia probæsis non est
 falsa persuasio, sed rectū iudiciū, & deliberatio, &
 liberæ uoluntatis decretū. Complectitur enim duo,
 rectum iudiciū, & liberæ uoluntatis decretū, seu
 consentiens, seu dissentiens à recto iudicio. Hi gra-
 dus facile intelligentur, si transferantur ad quotidia-
 na exempla. Nam in omnibus actionibus, & nego-
 cijs, & artibus, reperiri tales gradus personarum
 possunt. Alij sunt natura fortes, ut Cato. Alij simu-
 latione, ut Thraso. Alij persuasione seu imitatione,
 ut Brutus imitans Stoicos. Alij iudicio, ut Cæsar.

Prohære-
 sis duo cō-
 plectitur.

Caput

IN ET

Capite que
 Delibera
 quat delibe
 rum & quor
 quæstionem
 ce, earum r
 fa est ratio
 seruandum
 farū iudeli
 Necessitas
 u, solimmu
 cant faiales
 fa, ut mate
 motu, ad ef
 contingent
 ficat defici
 ca illa, de q
 Quom
 necessitate
 te, sed liber
 esse quand
 experient
 enim uel pr
 tionibus ex
 perantia, g

IN ETHICA ARIST.

CAPVT III.

Capite quarto quarit de obiecto seu materia
 Deliberationis. Quum enim ποικίλης re
 quirat deliberationem, quærendum est, quarum re=
 rum, & quorum negotiorū sit deliberatio. Ad hanc
 questionem respondet ex natura causarum, uideli=
 cet, earum rerum deliberationem esse, quarum cau=
 sa est ratio. Itaq; hoc uel præcipue in hoc textu ob=
 seruandum, quod hic apte recensentur genera cau=
 sarū, uidelicet, necessitas, natura, ratio, & fortuna.

Necessitas significat efficientia que necessario agūt,
 ut, solimmutabiliter conficit suos cursus. Aliās uo=
 cant fatales causas. Natura significat physicas cau=
 sas, ut materiam. Item efficientia, contingentia, ut in
 motu calefieri. Ratio est causa que uersatur circa
 contingentia que efficere ipsa potest. Fortuna signi=
 ficat defectum deliberationis, & tamē uersatur cir=
 ca illa, de quibus deliberare solent homines.

Genera
 causarū.

Quum autem ratio sit distinctum genus causæ à
 necessitate & natura, quum uidelicet sine necessita=
 te, sed libere, eligat aut repudiat aliquid, sequitur
 esse quandam libertatem uoluntatis humane. Idq;
 experientia testatur, cui non est repugnandum. Est
 enim uel præcipua ratio in cōfirmandis demonstra=
 tionibus experientia, sicut non repugnatum huic ex=
 perientie, quod ignis urat, quod aqua frigeat, &c.

COMMENTARIA

Concludit itaq; , deliberationem uersari circa con-
tingentia, & quæ ad nos pertinent, & à ratione effi-
ci possunt.

QVINTVS LOCVS DE

Obiecto uoluntatis.

Hilibrī Ethici multiplicem habent utilitatem.
Quum enim causæ uirtutum quærentur obi-
ter de natura hominis, & quomodo moueantur par-
tes animæ ad agendum, multa disputari solent. Quo-
rum cognitio prodest etiam ad intelligenda pleraq;
in alijs disputationibus aliarū doctrinarū. Ac præ-
cipue huius loci utilitas latissime patet. Vbi discer-
nuntur potentiæ, & quærentur obiecta potentia-
rum. Habet enim quælibet potentia suum obiectum,
à quo uidelicet mouetur ac cietur ad agendum: ut
obiectum uisus est color & lux: obiectum auditus,
sonus. Ita obiectum intellectus est ens sub conditio-
ne ueri. Obiectū uoluntatis est ens quod ostenditur,
aut tanquam bonum, aut tanquam malum. Nam uo-
luntas serio proprie appetit ea quæ sunt ostensa tan-
quam bona. Fugit illa quæ sunt ostensa tanquam ma-
la. Hoc præceptum & si puerile est, tamen in scho-
lis non sine magna causa traditur. Prodest enim ad
intelligendas uarias actiones uoluntatis. Hic orun-
tur magnæ et graues quæstiōes apud Philosophos,
si proprium obiectum uoluntatis est bonum. Quur
homines